

زبان فارسی فرارودی (تاجیکی)

دکتر حسن انوری*

زبان فارسی فرارودی [تاجیکی]: سنجش میان واژگان
امروزین فرارودی با نوشته‌های قدیم فارسی و گویش‌های
ایرانی / پژوهش علی رواقی باهمکاری شکبیا صیاد. - تهران:
هرمس، ۱۳۸۳.

چکیده:

دکتر علی رواقی در کتاب زبان فارسی فرارودی «تاجیکی»، ۳۳۶ واژه‌ای را که امروز در ماوراءالنهر متداول است، با شرح و بسط فراوان بررسی کرده است. مؤلف کتاب، تمامی مقوله‌ها و قالبهای دستوری کاربردی در زبان فارسی فرارودی را جدا جدا نشان داده و واژه‌ها و ساخت‌ها و دگرگونی آوایی ویژه فرا رود را مورد بررسی قرار داده است. شیوه دکتر رواقی در شرح و توضیح واژه‌ها چنین است: عنوان به خط فارسی، آوانگاری به خط لاتینی، املاي کلمات به خط سریلیک (روسی)، معنی امروزی کلمه در تاجیکستان، ریشه کلمه در زبانهای باستانی، شواهد لغوی از نوشته‌های امروز تاجیکستان، کاربرد در گویش‌های فرارودی، مانند اشکاشمی، شغنی، بخارایی و ایراد شواهد از

*. عضو فرهنگستان زبان و ادب فارسی.

متون کهن فارسی. کتاب زبان فارسی فرارودی (تاجیکی) نه تنها از جنبه زبان شناسانه، بلکه از جهت نشان دادن ارتباط و پیوند اقوام فارسی زبان و در نتیجه اتحاد و پیوستگی آنان، حائز اهمیت است.

کلیدواژه: زبان فارسی فرارودی، تاجیکی، ماوآلانه، زنانی، و های فرارودی، امانی، نی، اای.

موضوع: ماهی، ناهای، تاب زبان فارسی فرارودی نی ماوآلانی، اما ای نه ناهای، تاب انداخته و وود، نانا مدمه ای نو و از ای مدمه از ای المدمه تناب خود از د می دهد از خوانندان وز می.

دانتان امی و ف از خاندان لی صفای امانی د تاریخ سیستان مد ا او مان به مود ب ن ا د، ادا امانی وود، به دود منا وزی ادا امانی، به ادا و به د ی تان وود، مج ی تیب داد. ودی و ص مج ا د قید م و خود به مط ماد می ا د ا د قان او ا ف و ده زندان

نی و د ا م مج ا د ا خته م انه از ووز ا ی و خیی الوان ن ف دو ت د ز ه و ا خته ای به ن از د ونان ا م ز و ف های نو ی ا ی و ت های ف اوان ص میان و ی نه ته ص ان و ی صالح ده ان خ و ت ی مان نه ته ا م و ان امی خ ا ان ت ها ان به ای ی ص اند ه ون ما دو هفته د ف ان...^۲ ا مج ا و ه ف مان ادا امانی و ه افتا امی و ف به منا او مان ای تیب افته وود. نانه ودی از و ص مج ، به ن د، می و د

خود و دنو و اولیا هیدون وده و می ی د ادان ادی و ف ا د م د ن م ه زاد ان و م ف ا ان^۳ ماد ماهی ی اخی ا ودی ادا امانی امی خ ا ان نامید و

او ف ا د م د م ی ی تان ا م ف ا ن دان ته ا . م و م ی و د از
 ن و ن د ا ا م ه ی ی تان و ه خا ا ن گ م م ن م ا و د ، ء
 ا ن ه م ی ف ت ه ا و ن ی د ا ن ت ه م ی و د م ه ه ا د ا ا م ا ن ی و ه
 ا و ف و ه م ا ن ی م د ن م ج ن ت ه ا ن د ، از م ی ، ا ا ن ی ه ت ن د . ا ز د
 ت ی د ا ، ی ت ی ا ا ز ا و و ی م ا م ا ص ا م ا ن ی ا ن و م د ا ح ن و ح
 ن ا م ا ن ی ، م د م د ح ا ا د ا م ی و د

خ د ا و ن د م ا ن و ح ف ن ژ ا د م ه ا ا ن ت د د ا د ...^۴
 ا ز ا ی ی ن ی م و م ی و د م ه ا د ا ا م ا ن ی ، خ و د ا ا د ا ا ا ن م ی د ا ن ت ه
 ا م د ا ح ا و ن ی ا و و ی ا و ا د ص ف خ و ا ن د ا . ا ا د ا ا م a ن ی
 ا ن ی ا ، ا د ا م ا ن ا و ، از م خ و د ا و و ی ن ی ا ا ن ی و د ا ن د .
 ی ا ی م ه د ا ن و ا ن . ن ی م ا ل ا ی د ا ط ا ن م و د ن و ی ا و
 د م د ح ا و ق ی د ن د ی د ا د ه م ط
 ق و ی ا د م د ه ف ق ا ن ن ا ن ه ج ط ا ن ه ا ط ا ن
 ن م ی و د

ا و ن ا ز ن و ق و ی ت د م ه ا ا ز و ز خ و ا ا ن ^۵
 ا ز د ق ی د د ی د م د ح م و د ا و ا م a ا ن م ی ن ا م د
 ه ی ه ن ج و م a ی ت ی م و ا ف م a و ن ه ا ی الو ا ن
 ی ی ا ت ه ا ا ز ز ا ی ا ت ه ا ا ز م a ن
 ه ن ه م a و د و ز a د a ا ن ا ز ط ا ی م a ا ن
 ی د ا ف و د م ه ز م ه ی د ن a ن ج د م ه ق ی ا ن ^۶
 ه ی ی ن ی د ق ی د ا ی د م د ح ا د م ی ن د ی ، و ز ن ا م د a م و د و
 م و د ، ا و ا د خ د ا ی و a ا ن م ی ن ا م د
 د ن ه د a ی ت ا ز د د م د ا د ت a

ت a ن ا ی د خ د ا ی و a ا ن ن ی ^۷
 م د و ا ن ه م a ن ا م د a ن ی ، ف خ ی ی ت ا ن ی ، ن ا ه ی م ی ا ن د ا ز . د م د ح
 م و د م ی و د

م ف خ ی و ه م ا د ی و ا ه ی ا ن a
 م م a ن ی ن ا م د a د a ^۸

مازد مای د

ی دوا مای امی م باقی
نما د اوالا تودخ و ا ان^۹

مازد مای د

خداوند ما م و تان به نامی دو زاوالتان

ا ا ن ا ن زمی به ا ا ن دو تاز و ا ن^{۱۰}

ا نوی به فخی ا ی می د فخی می ود

م زادی ا ن نام زمی دهان به دهان

ا هی به فخی ا دی اب داد ا خ و ا ن^{۱۱}

فخی د مدح او یی

ه تندزنی و زتاب د خدم او متان ا ن^{۱۲}

از فخی د مدح او وب و ناصالد ، ا د طان م ود، می ود

می ییدا و وب و ا د م ا ن^{۱۳}

نید مدح نوز

خواه یدوز ما ا ن و ی ق ا ا و ل و و ی^{۱۴}

وهی ما د مدح م ود نوی وقتی به ولی دودا

ا هی به خدا د م ا دان

به م زاد ا ن م ی^{۱۵}

دهان قن نج، یایه م با ا ن زاهی به د و ا ن قطان تی

یغنیه . او ما اوالا ی از خاندان دادان نج ققاز ا مدح می ندو

می ود

ت و م دلی ازی تو ا هدا ا ازی

ه ازد ف ی یی ه از ت ف ی مای^{۱۶}

نجه ق تی از ققازازن ا ن ا ن، د قن نج و از ن م مداح و

ما از ن خود ما، ا ن دانته می د ا . ا ز د ا منطقه و ت می ی، د

وز یای ودا خاقانی وانی امی ینیه اوالا ف و ا ن ا خ تان ا

مدح می ندو می ود

فمان د ا میان، دای دوان اخ تان
 باد ت امیان، و ا ان اخ تان^{۱۷}
 و ه ای بهاموز ما تان واد ماهان اخ نو اب ن
 زمی و داند. م و د د ان امی پنی به د مدح م م و د
 ا هی م و د می و د
 ا ای باد پی وی هند تان
 به از ف تو هند تان و د ا ته تان
 ه ه ی ه تی ه ن ا خ می د
 به مد ا اند اب خ و ا ن
 م م و د ا هی م و د م و د ن
 و اواهی د ا ن ناد ند دان^{۱۸}
 ا واهی از دواو ما ان، به د موع مود ، ند ما ی ه تند،
 ه مطالب از د از نی خود، تاب و به ند تاب می و د و ماله
 مای ن انداد. نه نو ند از ن ا مطالب ا ما
 ها به ما د ماهان امانی خود ا ا نی زی دانه اند؟ ماوز ان و
 د ا مان نا ا نی نود اند؟ ما وقتی نه می م و د ا ما ا ن می نامد، خود ا
 پیا نی می دانه ا ؟ ما وقتی م و د د ان، ما نوی ا به وز
 و مت پی ته د مای ا بهاموز ما تان نامید می و د ما ا ن می نامد،
 ن ما و خود ما ا نی به ما نی فته اند؟ ما وقتی و د ی امی و ف از
 خاندان لی صفای اد و ما امانی، مفا ا ن می نامد، مفا و ن ا نی
 به ما و ه وز نی ی و ه ما ه ا نی ه تند؟ ما ا ها
 م ه ا و ا ه ا نی ا به ا ن ا نی ا م زهای افیای ا ن فی
 ی می پی ندونه تناه خود، به تا ه فامی سند و اف ا خ م ا
 تا ی ا ا می و ند. ما به ا دو تان ن نان زما نی نی تا مانی به نا
 خبیج فا انا ه ا یای د ون می از ند، به انا نی ته از
 نااهی تا ی می دانی. به ما د تو بیح دهی به ان، اموز دومف و دا د
 ی ا ن م و د د ون افیای یای فی، و د ا ن ا نی به
 خو تانه دان ندان ی از ته های ی موثر زمان نا مان م و ی ته

زبان نماندنی ا و ا زبان نماندنی ای خود دارند بدو واژ ا
 نه می دانند و مشا از ا نا ا انی زبان های دی، ای، خوازمی، ی،
 تو و ی به اموزد خا وز افیای فی ا انند، اما نمی مند. د واق
 ا زبان ها ه مان ا انی ت دارند. ه نمان به نمی توان زبان خوازمی ا به
 منا نه اموز تان ن منطه طه دارند، از زبان های تی دان. م ود
 د مان اه نمی توان ا ا تانی نامید، ا ودی اه مانده اه
 قندود و قنداموز ا از تان ا، ا از ی ف، ا مانی اه
 ص انده د ا متولد و ا اموز ا ا، ا اقی نامید.
 مان ا انی د وزان ته از ن افیای و بیای و ف هنی
 زمیه ا می فته و اموز ا ا دوه ا ای به نامی نامید د ا،
 ولی ا ا به ناموزی انی توان تا تی د ا ام، م ه ای
 ا فی و ا ای نی، به موی ا .
 ا مدمه او د ا ا نی نو ته ا تاد بیح الله صفا ادمی پی ند ه
 ا ودی و امشا ودی ا د تاب خود و د، و می و ند ودی ه ا انی نی !
 ودی ا ا د د تای و د ه نام ا د تا ادیا د از تان! و ا نیاد
 ا ا نی ون نی مدافانی به د زمان ا ا وی، وقتی وزا
 خا ا ان نا یا ا د خا از ا ان، ه ا ان تد، ا تا د ه ا ان
 ماه تی، ا ا ا تان ا ا ن قا می دهید. نی مدافانی د واق د فته
 وقتی م ود نوی ا ا ا ن و نی و فخی و ی ا انی مانند، زمیه نا
 ا نادا ان نامید ود. ا ای دو خوب افانی می ا از افان ص
 ن می ددوا و تان ا ا ان می نامیدد. ما می د ا ان ی، ا
 می ددا ان قی. تی ای به اموز تا ی تان نامید می ودا می د
 ا ان الی. ا ا می اه ا ا بیای نیالود و دند، ق بیای ودا ه
 ا ن ا ن و د نه ا جان. از ا می دی، د ا ه تاد ا اخیا ا
 ی ا ن زمیه تی دند. ا جان، ق ف ی ودا ا وود
 ا و خواهد وده ادا تو ا تان دا نامدا ه ا می ا. و ا نه ه
 فتنی ا به نیان ا انی ه ا انی و داند و خود ا انی می دان ته اند، نمان ه
 د منو از قطان و خاقانی دد و ای فتنی ا به اموز وقتی فی

وی آن نیهان به باجان نامید اما اوز خا ا ان
مقا می‌ند، می‌ود مادا ان اقی باجانی دا او فانی تانه
وز خا ه د ما ا و می‌ند، ونی دانه می‌فده منو
فی به ودا تانه؟

ازا نان خوانی و خودتای نی وافتا به دات
زمی‌های ت دو اانی ه نی با دان ماد زمی وی وند
ونی باا ه نی به وزی ان، افاز تان و تانی تان وی وند وون
وهای اوای اتادهای تی دهند، اها باها ان ددی دمان
د به ان ه تنند. پیداه زوی ه ما ا به وزی فاده
وها د وای‌های داخی و خای پی وند، وی وادی و پهای ا به
نند اما نمدن ه با دندودن وزون وهای اوای باط
تاوی و، اتادهای تی دهند. دن وز با میان مدا وها، به
هه از و تانی می‌وند و دای فهدنی مت ه تنند،
اتاما، پیته خواهد مدد ان ای پی و د جای او او م با، به
او قند خواهند فومد قندو با، پی از و اصفان ام وو
تزوج تیخ خواهند ناد.

از نجا به ان د مفو با انانی د باا با واقدا، از زمان‌های
پاقد نه تمام وومو اقوا ونا وون ود، به مودهجو با ان ونی
وافی به تانی باا وام د از مای خود اند دوداند نی ود
او واداما ها و هجو با اقوا البام وب داد و تدفهدنی
موثر داد و تدزانی نی انجا می‌فته. بیوع زمان تی دمنای ازا
زمی‌ی از نتایج اما. بهاها وقتی به ان مدند از نیاز به
زمان فای داتند و مجو دند دفات دوانی به زمان فای ه نان نادند،
زای، زمان قودی و دو مادی ندا به زمان ادای و دوانی
زمی‌های مفتومه قایید اما هی به داب و دای از وز او دوانیان
انی ادفتند، زمان ای اد دوانها با زمان فای دند وانی به
دهاد صد داندن د دوانها فای دند، مت به وی وادی وی
ندانی دند. ی از انان او اا ف ا د، وز مود نوی وده تی

د ا اومی نو د

و وزیر ابوالعباس در صنعت دبیری بضاعتی نداشت و به ممارست قلم و مدارس ادب ارتیاض نیافته بود و در عهد او مکتوبات دیوانی به پارسی نقل کردند و بازار فضل کاسد شد.^{۱۹}

اما فاهای ه د ا اواخ ه زان فای د، ق د دنا تی ا . د
افان تان ه مد زان فای ا و وزی د نی ا صد ا فای زان د
د ا م وده فای قید می و دند، د زمان های اخیه زان می تو ا ه
فاقد ادیا قد ا ، ه ما ه زان فای واد صه دند و اصط ا
ی وادی ا بجای انه از ا زان قد ا ا ها و دو ا له اقتا
نند، از زان می فتند.

اما فای ه د دوان وم ووی از تان و تانی تان ف دو
و ه وده از فدان زان تی و دوه از وی و ها. د ا ا ه وزی
ودی قندی، دال ای فای، قالد ای خود ا ه زان فای د
د ا امانی می خواند، ا ه ای پیده ای مانی ه زان فای
می فتند ه تبیه دند و د ازا ، نه خ زان اتداد ا ه
تی و د ا ه وی تبیه دادند و ا مدنده ز دده ی از
ن قد و از فرهنگ قد د و د و امان نای ا فرهنگ و میا نیان از
میان داته و د و نتیجه ن د ه اانی ا اانی ه مفو نه د انا ازی
زند می ند نه د م دود افیای پیای فی پیانه وند. نجا ا ی از
ا اتاد دت و نات خان ی ماله ای د مج سخن فود ما
نوان ه ا انا نا نو و ازا د د نالید و نجا ف [زمانی ود] ه میان
ا ا ن و افان تان و بیای می دای نود، ی ه و ه مند اصفانی د نی و
قد ا ها می اخ و نا تی د ها ه ه می فوخ ... و ازا
ن ا ه و ی ا موزد ن نجا ا ی نی ه ف ه و ا
نی و د وی د ا . نی وی ق ووی از میان فته ا واز وی
د فناوی ا د ا ه ا تا ا تیدا ندوا ق وی ه
نتیج ف خود ما . ا موز، وز پیدا دن ه د ا . اانی د مفو وند
ا ن اانی ا ا دانی ایدا ندوا پیدا دن و نادن ا ف هنی

می‌خواهد. اما بیاییم می‌خواهد، اما ون ماه یا نیتیه ماه

فهنک نا .
 ان ای پای داده مدی دا وانه ای تیه تنه ها ام داخه
 و خواسته اتا از ند و انی اها انی نا اند. دت ی
 واقعی ها دی قد ما به ما ی د های اتادان دالمان
 فو زانق، الد های، دت مدمیه ود ان نف دنف ه داتیه
 د ها ما از دا د ی دا وادی دوا داصو ی د
 ی نه د تای تن فهنک فای وانی ه و انان تای ی ام وزه ه
 انطاع فهنی از خود داند ادوی ود، د انه نان داد ود
 زان فای دا ونا ون، گت م ند مند مانی ه
 د ا و هان و ه دت واقعی ا واهد و امش متددن نان دادا، زانی
 ه ام وزد تای تن دان می ونده ان زانی ا ه قن ها د قویه
 و نه و وان و ه دان و اصفان و ی از و مان و صد ها می د د
 ا ص خا دان فته اند، ود و داند و تانه باخته اند.

نون تاب دت واقعی، ه نان به د صد ماله مد، زان فارسی فرارودی
 ما واءالیه ای ا. مل د تاب، ن وید ا تمامی موله ها و قالب های
 دتوی ا دی زان فای فاودی ا داندان دهد و واژها و باخ ها
 ود ونی وای وژ فاودا ی ند. واژهای به د ا تاب فته و
 د از میان ها ان های ا ه قو مل ه از تاب های فاودی
 به نوی داند. واژها د زان فتا و نو تا مد فاودا د داته و
 دا د ا ماد و ز نو تای ما، ان ام وزی، ا واژها ندان مانی نداند، ا ه
 مایای از ا واژها نتیج ا ی زان فای فاودی از واژان زان های
 انی میان قی ا و البته د متون قد به د ای ای ان نو ته اند می توان
 ا نا ا ف.

مل و اژای ا ه ام وز د ما واءالیه متدا و ا، ی ای ا ح و
 ف اوان مطح می ند نوان به خ فای، و انای به خ تیه، ام ی ا
 به خ ی و ی، منی ام وزی به د تای تن، به د زان های

ما تانی، نمونه‌های از نوشته‌های اموز تا بیان، ما دد و های فرارودی
مانند ما ی، نی، ما ای و نمونه‌های از متون قد فای ح تاب از ان
می‌دهد. ای آنه خوانندگان ما ما تاب ما وند، نمونه بینا د انجام
می‌ود

* نمونه‌هایی از نوشته‌های فرارودی ما و االد ی
اص نی و ت
م به باز چشمه،
○ بازی ما دن
ا ده ی از ن د تان و د ا ه از خو تی بوزی و آب بازی ا
می‌دانه ا .
ه ه د وی ولی ه داد ی و ی نه افتاد، خ ندی‌های
ی از ی و بازی ه ما از دل دانه د. صیح وانی ما،
ه ه د د ه بازی از ی داند
ه از ی و از بازی از ی داند.
مؤمن قناعت،
تا ا د از آب بازی، وی گ تان ما داز یید، می‌خواید. سرود
محبت،
و ها مد د و دند ه ه ا ناه آب بازی و . حکایه‌ها ،
د ا تها ی آب بازی می‌ماند، وی خود ا ه د واز زد. دود حسرت،
ی از ما ه دخت ای آب بازی ه ما ا ، دقت ا ن
م جیب ب د. دود حسرت،

دوره جدید سال دوم، شماره چهارم زمستان ۱۳۸۳ (پیاپی ۲۷)

وی نجا با آببازی خود ایا می داند . جنایت و جزا،
اوان [اون] در آببازی ایستاده دنی بدود اما دازد،
خواهد. افسانه‌های خلق روس،
دقت وی دخترانه با آببازی داند، اما ن آببازی،... بازی
دا . سربازان چوبین او،

اه دی، دودن، آببازی... و بی نوع‌های ن تمام و فیتو و پیا
ود، د هوای تاز اند می وند. روزگارداری،
دن د نتیج و ان دن قادی آببازی، ماند دن، د زب به ان
پیدا خود، گرفته... می د. روزگارداری،
○ آببازی خانه: اما .

اود وی زنه آببازی خانه نته، به موی دازو دن صاون زدو
بند او نگ ای ف. اثرهای منتخب چخوف،
○ آببازی داراندن ت و دادن، اما دن. از تا اما می ند،
ت و و ب و می ند، بها آببازی می داند. جنایت و جزا،
نا آببازی داندو ماد ف د. ازبرف ریزی تابرف خیزی،
صد ما دختر به، به این بازی داند. ازبرف ریزی تابرف خیزی،

د خانه اما قودا دخترانه وی تیا داند. آببازی داند،
وامند، مو امانه زد، اما گرفته اند. سیمرخ، عروسی پسر همسایه،
نا آببازی داندن ز. افسانه‌های خلق روس،
نا ای بازی داندن بها به بیاب مدند. افسانه‌های خلق روس،

* آببازی داشتن ← بازی داندن.

زن و اما مداند و د، بازی دای و بی های نو و ماند، به
ای هفقه و به ناند. فولکلور، بخارا،
تاتا به وی این پ زن آببازی داند، موی های اماند امانه
دود، از به می نوید. سربازان چوبین او،
م بها آببازی می داند. افسانه‌های خلق روس،

* آّببازی کردن:

ت و دن.

د ن ا ی د فته، ا یینی آّببازی می کنند. فولکلور بخارا،
از ته، مامه و دن ن ا وی مد می اتاد، و ا م ا ندان ا ا د خون
آّببازی د و دند. حکایه ها، حکیم کریم،
ف و [افی ا] م ب دن خود ا ه تد ج ن نان ب و تاب داد ا ه
زم تان ق تون د ن ته، آّببازی می ند. پلته کنجکی،
دو ا ن ه م م ی د م د، ا و و و دو ا آّببازی دند.
واسع،

ن ا دن، ب تنی دن.

وز د الله ا ن ه ا ز ا ف د ا ه وی ف م د، آّببازی د.
فولکلور ا ا،
ا ف مان داد ه د ب و ی د ا اتاد، آّببازی ن ا افسانه های خلق روس،

افندی د ب د ا آّببازی د ا اتاد ود. لطیفه های تاجیکی،
تا تان ه و ا ن ا آّببازی ن د . لطیفه های تاجیکی،
م ا ز م ا ی ا ز ا و ها فته، د وی ن د ا مان آّببازی د.
حکایه ها،
د ا ا ن ی ا ی ا و و ه آّببازی می دند. فردوسی،

ه و ز م ا ه ل ب د ا فته، آّببازی می کردیم. تار عنکبوت،
وهی د و آّببازی می کردند. صبح جوانی ما،
خانه ود، و ا ه د ا آّببازی کرده اید. اثرهای منتخب چخوف،

زنوان د ا و ن ه ای ز زمینی ی و ، د و و و های ا ن
ز ، آّببازی می کردند. زنبور عینکدار،
د بانا ا ا ز م و ای ماهی وی اخته و دند، آّببازی،
ماهی ی ی می دند. ورطه،

دختی امی پند ه د خو ماهی دو از ددم د آببازی د ا و ا
 له ته ه فتاب دا ا . دود حسرت،
 ا ، د ی ی خوا خود و ق ب ی ه اب خود،
 آببازی کردنش وی داد و د ا . جنایت و جزا،
 ا ت ا وی ه، آببازی کردنی بودی ماه د ا تافتنی؟ سنگ سپر،

ما ی ا های پ فید فازی می ند
 و یاد مو ی دود آببازی می کند.
 اثرهای منتخب تورگنیف،
 م از آببازی کردنی و د، ف ی، وای می ت ه د ن . اثرهای منتخب
 تورگنیف،

تو مد ی و آببازی کردم امی بینی؟
 ا ت ا ، ف د . وئی پوخ و دوستان او،
 م ام وز و ما آببازی کردنی نود ... امد او از ا ه پ ه ته ن ا ن ا ن
 دو زن . وئی پوخ و دوستان او،
 دن.

ای انجا نی ا ه ا نی ا د ه اوب فته، ه ب ن آببازی
 کند. نه ستاره‌های می ریزند،
 * آببازی کناندن: ← بازی دا اندن.
 خواهان دخت ا ی از امداد خیه اند، آببازی کناندن. واسع،
 * آببازی نمودن؛ بازی دن م نی .
 ا دوازده وی ه خا ا د می ه د و د آببازی نماید و
 فتاب خود. دود حسرت،

* نمونه‌های متون قدیم فارسی:
 آبباز:

ا و ماهی تاز وی باز
 و ن و م ی د هوا د از
 مصیبت نامه،

ی از و ا صان و بازان افمود به ب ف و فته، ز تی ها ا و ا
دند. نقاوة الآثار،
ن ی ها و بازاها ا د و ی ا م د می نماند. سفرنامه خوزستان،
خود ه تان فته، د م ا ی ی ا د، آب باز انداخته، ون ب
ا ه و د بیان دا . مجمل رشوند،
د ن ب زاد ا ه و د ه تالی داد د و د، بازان از تدا د ا ف ون، ا خود
د ... مجمل رشوند،
ون ب ا ه و د زاد و و شو دا ، بازان ه ا خود تا ا م ا د
م د ع و ن ا ه و د د ق ه ن و د ... مجمل رشوند،
م ف م و د ه ن ه د میان بازان بازا ه و د ا د ا ت ا ب ن و د، ه ن
ا ق د ا ن ی د ن ه ن ب و نماند. عالم آرای نادری،
د د ز و ق ی ی ا و بازان ی ا ه د ا ف ن د، ه ق د د و ه ا ی ا ز
ب ا ی و ن و د، م ه تی های خود ن و د ن د. عالم آرای نادری،
د ن ف از ا بازا خنجا ا ت د ن و د ن د ه د ز و ق ی ن ت ه، خود ا ه
میان و د ی و ن ا ف ن د، د ت د ن ا مانی ز د، م ا و د نماند. عالم آرای نادری،
بازهای ا خود ا ز ا د ن ب انداخته و ا ز ن م ج ی
خا می و ن د شمس و طغرا،
○ آب بازی:
دند ن نازنینان ازی
هنه ت ز بازی
هندوی دوزلف ا ز د ازی
از فتا ه بازی
زنان مای ی اندا و قد خا ، د ن د ا ه ه ن ا و ی و
بازی م و ... رستم التواریخ،
ها ن ف ا خ ت ه د ه م و ا ل و ه ن ا و ی و ب ازی م و
و دند. رستم التواریخ،

ان ط ی ا ه می ا ن ف نند و از آب بازی ن
ن ته، ا خوند. مسیر طالبی،
○ آب بازی کردن:

د ا خا ه ون تا و موی ب د ا ف ون مد، هفتاد نی و دد
ا آب بازی می دند. ترجمه و قصه های قرآن،
ون تا و موی د ب ه ا ف ون مد، هفتاد نی و دد ن ا آب بازی
می دند. تفسیر قرآن کریم،
پ م ا ف ا ی بازی و ف آب بازی کنید، ه د ب تند.
اسرار التوحید،

* کاربرد در گویش های حوزه ایران:

او باز، او بازی | افان تان، . او باز owbâzi، او بازی owbâzi | ی ند،
. او باز owbâz | ت بید ه، . باز، بازی | خا ان، .
او باز ow-bâz-i، اب بازی، ow-bâz-i | ی، . او باز | فا ی دی،
. او باز | فا ی دی، . او بازی öwbâzi | فا ی هوی،
و باز âwbâz، و باز âwbâzi | ماناهی، . باز âb-bâz | ی ی،

د مطالعه ای ه د م ت ت ا ب د از ه ه ا م ت و ه د ه ی از
واژه های فا و دی د زبان ا بجان نی و و د د ا د ه د ت ا ب م ت ن نداند

پینک (pinak) ه م نی خواب د فا و د بیاع دا دوم ل اهداز
نو ندان و ا ان ا م و ز ت ا ی تان ا دن ا م ب ا خته اند و د نوان
نونه های متون قد فا ی از ی ه دانی، و ا ظ ق و نی فرهنگ نامه قرآنی و
جاویدان خرد نونه و داند و نی د نوان ا د د و های وزا ان،
ا دن ا د ا صفان، ی ند، خا ان، نان، و ا، ی از، از ون، فا ی
هوی و مان ا د و داند و ناند ا ف ه می نه د ا بجان pinaki ه
زدن و خواب ه انون د ی ت م نا ا د د ا د نی ا د ا ف ه نه م ی نی
و ی نی ف ت و ی نی افتادن د فرهنگ سخن ا و اهدی از ق ا م ا ف ا هانی،

دالاطی و تی وادم و دو ما زادی مد ا .

پشک (pišak) = ه، د ف ا و د یاع داد و اهداز ما ان
نوندان اموز تایی تان ما دن ام جاخته اند. و و های
فاودی، از ما دن د و های وزا ان، افان تان، ا، تاتی و تالی،
خان، ی، قا و ماناهی ا دو داند، و ناند ا فیه می نه اموز
دهه ای ا جان ه pišik فته می و دو نافته پیدا ه ی ی piši
د زان و داند تانی متدا و ا و د فرهنگ بزرگ سخن ما اهدی از ه مد از
هی pišik .

د ت واقعی ه ماتی د زدا ه تنان زان ناانه ما اهی
نی، ه از زان دادن ا تاط و بیونداقوا فای زان و د نتیجه ا تاد و
بیوتی نان ه می تواند ما اهی مادم ا ه تاب ا د فته و ده
زان دادن واژ د زان فا و دوا تاط ن زان فا ی دا ان گ ه
ه و و تقی نیانندا و می دهه ن ا د صدفه و و و ده
مای دها اده ده و ه اهدا تفا و زد، ولی نه نند ای زان دادن اهی
موسع و ه دما هانی مادم از نه فنه ی و یای مام توه و زند، ز
ودا مادم زای گ نود و د.

پی نوشت ها

۱. تاریخ سیستان، تصحیح استاد ملک الشعرای بهار، کلاله خاور، ص ۳۱۶.
۲. همان، صص ۳۱۸-۳۱۹.
۳. همان، ص ۳۱۹.
۴. شاعران بی دیوان، گردآورده دکتر محمود مدبری، ص ۹۹.
۵. دیوان عنصری، به تصحیح دکتر یحیی قریب، انتشارات ابن سینا، ص ۱۵۸.
۶. همان، ص ۱۶۴.
۷. همان، ص ۱۷۰.
۸. دیوان فرخی سیستانی، به تصحیح دکتر محمد دبیر سیاقی، انتشارات زوار، ص ۳۴۴.
۹. همان، ص ۲۵۵.

۱۰. همان، ص ۲۴۸.

۱۱. همان، ص ۲۶۷.

۱۲. همان، ص ۳۲۳.

۱۳. همان، ص ۲۸۲.

۱۴. همان، ص ۱۹۴.

۱۵. همان، ص ۱۴۲.

۱۶. دیوان قطران، از روی نسخهٔ نخجوانی، ص ۳۹۱.

۱۷. دیوان خاقانی، به تصحیح ضیاءالدین سجادی، انتشارات زوار، ص ۴۵۱.

۱۸. دیوان مسعود سعد سلمان، به تصحیح مهدی نوریان، انتشارات کمال، ص ۵۱۲.

۱۹. ترجمهٔ تاریخ یمینی، تصحیح جعفر شعار، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ص ۳۴۵.

